

"Research article"**Doi: 10.71767/jinev.2024.1199057**

Comparing The Effectiveness of the Training Method Based on Behavior Analysis and Synectics on the Personal and Social Identity of the Elite Sports Students of Baneh City¹

Ata Mahmoodi², Akbar Nourizadeh³**(Received: 2025.02.15 - Accepted: 2025.12.07)**

1- This article is an excerpt from the thesis of Atta Mahmoudi, a master's student in educational psychology at Islamic Azad University, Ajabshir Branch.

2- Master's in Educational Psychology Employed by the Ministry of Education as an Academic Counselor at First Secondary Schools in Baneh County

3- Department of Educational Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran

Abstract

The present study was conducted with the aim of comparing the effectiveness of the teaching method based on behavior analysis and synectics on the personal and social identity of the elite sports students of Baneh city. According to the objectives and nature of the research, the method of this research was a semi-experimental design of pre-test-post-test type with a control group. The statistical population of the present study included all elite male high school sports students of Baneh city in the academic year of 2023-2024. For the purpose of sampling, due to the limited population, available sampling method was used. So that 15 people were selected for each group and a total of 45 people. In order to collect data, Berzonski's (1989) personal identity questionnaires and Safarinia and Roshan's (2019) social identity questionnaires were used. In order to analyze the data, descriptive statistics (prevalence, percentage, mean and standard deviation) and inferential statistics (univariate and multivariate covariance analysis) were used. Data analysis was done using SPSS version 26 software. The results showed that there is a significant difference between the teaching method based on behavior analysis, synectics and normal on the individual identity of elite male high school sports students in Baneh city, so that both methods of mutual behavior analysis and synectics on informational identity are normative and confused students have been effective. Also, there is a significant difference between the teaching method based on behavior analysis, synectics and normal on the social identity of elite male high school sports students in Baneh city.

Keywords: Behavior Analysis, Synectics, Personal Identity, Social Identity, Elite Sports Students

«مقاله پژوهشی»

Doi: 10.71767/jinev.2024.1199057

مقایسه اثربخشی روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار و بدیعه‌پردازی بر هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی شهرستان بانه^۱

عطا محمودی^۲، اکبر نوری‌زاده^۳

(دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۷ - پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۶)

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مقایسه اثربخشی روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار و بدیعه‌پردازی بر هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی شهرستان بانه انجام گرفت. روش این پژوهش با توجه به اهداف و ماهیت پژوهش یک طرح نیمه آزمایشی و از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون همراه با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان نخبه ورزشکار پسر مقطع متوسطه شهرستان بانه در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود. به منظور نمونه‌گیری با توجه به محدود بودن جامعه از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد. به طوری که برای هر گروه ۱۵ نفر و جمعاً ۴۵ نفر انتخاب شد. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های هویت فردی برزونسکی (۱۹۸۹) و هویت اجتماعی صفاری‌نیا و روشن (۱۳۹۰) استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (تحلیل کوواریانس تک متغیره و چند متغیره) استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ انجام شد. نتایج نشان داد که اثربخشی آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار، بدیعه‌پردازی و عادی بر هویت فردی دانش‌آموزان نخبه ورزشی پسر دوره متوسطه شهرستان بانه متفاوت و معنی‌داری می‌باشد، به طوری که هر دو روش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی بر هویت اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم دانش‌آموزان مؤثر بوده‌اند. همچنین، بین اثربخشی روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار، بدیعه‌پردازی و عادی بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی پسر دوره متوسطه شهرستان بانه تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج حاکی از آنست که بین انواع آموزش تحلیل رفتار، نسبت به بدیعه‌پردازی، یا عادی در هویت فردی بخصوص در هویت هنجاری تفاوت معنی‌داری بین گروه‌ها مشاهده شد ($F=14.43$, $P=0.001$). یافته‌ها نشان داد که هر دو روش آموزش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی در مقایسه با گروه عادی (کنترل) تأثیر مثبتی بر بهبود ابعاد هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی داشته‌اند. با این حال، نتایج آزمون‌های تعقیبی نشان داد که بین این دو روش از نظر میزان اثربخشی تفاوت معنی‌داری وجود نداشته و هیچ‌یک نسبت به دیگری برتری قابل توجهی نداشت. به بیان دیگر، هر دو شیوه آموزش به‌طور مشابه در ارتقای هویت هنجاری و اجتماعی مؤثر بوده‌اند اما در مقایسه با یکدیگر تفاوت معنی‌داری نداشتند.

واژگان کلیدی: روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار، بدیعه‌پردازی، هویت فردی، هویت اجتماعی، دانش‌آموزان نخبه ورزشی

^۱-این مقاله مستخرج از پایان‌نامه عطا محمودی دانشجوی کارشناسی‌ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد عجب‌شیر می‌باشد

^۲-کارشناس‌ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، واحد عجب‌شیر، دانشگاه آزاد اسلامی، عجب‌شیر، ایران
آموزگار آموزش پرورش بانه

^۳-استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

مقدمه

انسان و جایگاه او در جهان مدت‌هاست که ذهن بشر را به خود مشغول ساخته و موضوع مناسبی برای تحقیق بوده است. در جامعه امروزی، انسان از ابعاد گوناگون مورد مطالعه قرار گرفته است. هویت نیز بخش مهمی از وجود انسان است و زندگی شخصی و اجتماعی هر شخص تحت تأثیر هویت اوست، از این رو بررسی هویت انسان‌ها بسیار قابل توجه است. واژه‌ی هویت به دو معنای به ظاهر متناقض، شامل همسانی و یکنواختی مطلق و تمایز که دربرگیرنده‌ی ثبات یا تداوم در طول زمان است، به کار می‌رود. گرچه دو معنای فوق متناقض و متضاد به نظر می‌آیند، ولی در اصل، به دو جنبه‌ی اصلی و مکمل هویت معطوف هستند (نیازی و همکاران، ۱۳۹۳). نوجوانی یک دوره‌ی انتقالی از وابستگی دوران کودکی به استقلال و مسئولیت‌پذیری دوران جوانی و بزرگسالی است. در این دوره، نوجوان با دو مسأله اساسی درگیر است: بازنگری و بازسازی ارتباط با والدین، بزرگسالان و جامعه، و بازشناسی و بازسازی خود به عنوان یک فرد مستقل. دوران نوجوانی به عنوان مرحله‌ای حساس در زندگی، دوره‌ای است که فرد باید به پرسش بنیادین «من کیستم؟» پاسخ دهد. در این مرحله علاوه بر رشد جسمانی و شناختی، شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی ضرورت پیدا می‌کند (لطف‌آبادی، ۱۳۹۸). شواهد نشان می‌دهد هویت منسجم نقش مهمی در سلامت روان، موفقیت تحصیلی، روابط اجتماعی و پیشگیری از رفتارهای پرخطر نوجوانان دارد (شوارتز و همکاران، ۲۰۱۱). در میان گروه‌های مختلف نوجوانان، دانش‌آموزان نخبه ورزشی از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. این افراد به دلیل مهارت‌ها و موفقیت‌های ورزشی، در معرض توجه و انتظار بیشتر از سوی خانواده، مربیان و جامعه قرار دارند. آنان به عنوان الگو برای همسالان خود عمل می‌کنند و بنابراین کیفیت هویت فردی و اجتماعی‌شان می‌تواند اثرگذار بر سایر دانش‌آموزان باشد. از سوی دیگر، فشارهای ناشی از موفقیت ورزشی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و الزامات تحصیلی ممکن است هویت این دانش‌آموزان را با چالش بیشتری روبه‌رو کند. به همین دلیل مطالعه هویت در این گروه از نوجوانان اهمیتی مضاعف دارد و می‌تواند به تدوین راهبردهای آموزشی و تربیتی متناسب با نیازهای خاص آنان کمک کند. علاوه بر این، مسأله رشد شخصیتی و اخلاقی یک نیاز اساسی دیگر، یعنی کسب دانش و مهارت‌های لازم برای اشتغال یا ادامه‌ی تحصیل، به عنوان یک نیاز مهم در تعلیم و تربیت نوجوان مطرح می‌شود. رشد هماهنگ نوجوان در تمام زمینه‌ها و شکل‌گیری هویت منسجم و مستقل، ضرورتی انکارناپذیر در تعلیم و تربیت این مرحله است. موفقیت‌های تحصیلی در طول سال‌های مدرسه و قبول شدن بعدی نوجوان در دانشگاه، معمولاً عامل مؤثری در شکل‌گیری هویت است. زیرا راه‌های زندگی آینده‌ی او را هموارتر می‌سازد و از نظر حرفه‌ای نیز اطمینان بیشتری برای او ایجاد می‌کند (رضوی، ۱۳۸۸). هویت یک مفهوم چند وجهی و چند بعدی است. از یک سو آن را به هویت اجتماعی و فردی تقسیم می‌کنند؛ از سوی دیگر برای هر کدام از انواع این طبقات، لایه‌ها و شئونی در نظر می‌گیرند (عیسی‌زاده، ۱۴۰۰). کارشناسان بحث هویت، معتقدند

شکل‌گیری و شالوده هویت اجتماعی بر حول محوریت هویت فردی بنیان می‌گردد. افراد در ابتدا به مفهوم هویت فردی دست می‌یابند و سپس به سمت هویت ارتباطی پیش می‌روند و پس از آن، هویت اجتماعی را به دست می‌آورند (ناسل، ۱، ۲۰۰۴). اریکسون هویت فردی را به صورت یک احساس نسبتاً پایدار از یگانگی خود تعریف می‌کند؛ یعنی به رغم تغییر رفتارها، افکار و احساسات، برداشت یک فرد از خود همواره مشابه است. این احساس که ما چه کسی هستیم؟ باید با نگرشی که دیگران نسبت به ما دارند نسبتاً همخوان باشد. این مسئله به اعتقاد اریکسون بر اهمیت رابطه بین فرد و جامعه تأکید دارد. محققان مقوله هویت، فرایند دستیابی به احساس پایدار از کیستی (که هستیم؟) و اینکه (که باید باشیم) را شکل‌گیری هویت می‌گویند (بیابانگرد، ۱۳۹۰). هویت فردی از مفاهیم بنیادی روان‌شناسی رشد و شخصیت است که به احساس یگانگی، تداوم و انسجام فرد در طول زمان اشاره دارد و براساس آن، جهت‌گیری‌های ارزشی و رفتاری خود را تنظیم کند. بر اساس نظریه اریکسون، شکل‌گیری هویت فردی طی فرایندی تدریجی و تحت تأثیر تعامل فرد با محیط اجتماعی تحقق می‌یابد. او معتقد بود بحران هویت در دوره نوجوانی به اوج می‌رسد و فرد باید با عبور موفقیت‌آمیز از این بحران به «هویت منسجم» دست یابد. در صورت ناکامی، فرد با سردرگمی هویتی روبه‌رو می‌شود که زمینه‌ساز مشکلات عاطفی و اجتماعی خواهد بود. مارسیا نظریه اریکسون را گسترش داد و چهار وضعیت هویت را براساس دو بعد کاوش و تعهد معرفی کرد: هویت موفق (دیررس)، هویت پیش‌رس، هویت تعلیق و هویت سردرگم. در وضعیت هویت موفق، فرد پس از یک دوره کاوش فعالانه و ارزیابی گزینه‌های گوناگون به تعهداتی روشن در حوزه‌های اساسی زندگی دست می‌یابد؛ در حالی که در وضعیت سردرگمی، فرد فاقد جهت‌گیری روشن و متعهدانه است. برزونسکی (۲۰۱۹) با تبیین نقش سبک‌های پردازش اطلاعات، سه سبک هویتی را معرفی کرد: سبک اطلاعاتی، سبک هنجاری و سبک سردرگم. در سبک اطلاعاتی، فرد به‌طور فعالانه درباره ارزش‌ها و باورهای خود تحقیق و ارزیابی می‌کند. در سبک هنجاری، فرد بیشتر از انتظارات محیط تبعیت می‌کند و در سبک سردرگم، از تصمیم‌گیری درباره مسائل هویتی اجتناب دارد. این سبک‌ها ارتباط مستقیمی با کیفیت شکل‌گیری هویت فردی دارند. مطالعات جدیدتر، دیدگاه‌های روایت‌محور را نیز به تحلیل هویت افزوده‌اند. مک‌آدامز و مک‌لین (۲۰۱۳) معتقدند هویت فردی همچون روایتی است که فرد برای خود و دیگران تعریف می‌کند تا به زندگی خود معنا و انسجام بخشد. بر این اساس، کیفیت این روایت‌ها می‌تواند پیش‌بینی‌کننده سلامت روان، تاب‌آوری و رضایت از زندگی باشد. همچنین، تحقیقات معاصر تأکید دارند که شفافیت خودپنداره و انسجام هویتی از مولفه‌های مهم سلامت روان نوجوانان و جوانان هستند و هرچه فرد دید روشن‌تر و یکپارچه‌تری نسبت به خود داشته باشد، احتمال بروز اختلالات هیجانی کمتر خواهد بود (کروچتی، ۲۰۱۷). علاوه بر عوامل فردی، محیط‌های یادگیری و روش‌های آموزشی نیز در تکوین هویت فردی نقش مهمی ایفا

می‌کنند. رویکردهای آموزشی نوین که مبتنی بر خودآگاهی و خلاقیت هستند، زمینه‌ساز رشد مؤلفه‌های هویت فردی می‌شوند. در این میان، آموزش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی از جمله روش‌هایی‌اند که می‌توانند از مسیرهای متفاوتی بر رشد هویت تأثیرگذار باشند.

ویلیام گلاسر هویت را جزء جدایی‌ناپذیر زندگی همه انسان‌ها در همه فرهنگ‌ها می‌داند که از لحظه تولد تا مرگ ادامه می‌یابد. هویت تصویر فرد نسبت به خودش است که بدان وسیله احساس موفقیت یا عدم موفقیت می‌کند. وی معتقد است که هویت به اشکال گوناگونی شکل گرفته و رشد می‌کند، لذا می‌توان گفت تشکیل هویت فرایند رسیدن به شخصیت وحدت یافته دوره بزرگسالی است که از همانندسازی‌های پیشین و عوامل مؤثر دیگر نشأت می‌گیرد (سلگی و همکاران، ۱۳۹۷). یکی از راه‌های تشکیل هویت از نظر گلاسر داشتن ارتباط و درگیری عاطفی با خود و دیگران است. اساس تشکیل هویت، تلاش‌ها و فعالیت‌هایی است که ما علاقه‌مندیم تعقیب کنیم و در مقابل آن تلاش‌ها در می‌یابیم که هستیم. برداشت‌ها و نظرات دیگران نیز در روشن کردن هویت، نقش عمده‌ای دارد. ارزشیابی‌های ما از خودمان در ارتباط با شرایط زندگی، اوضاع اجتماعی و اقتصادی نیز تعیین کننده هویت ماست (شفیع آبادی، ۱۴۰۰).

از نظر تاجفل^۱ هویت اجتماعی عبارت است از آن بخش از برداشت یک فرد از خود که از آگاهی او نسبت به عضویت در گروه‌های اجتماعی سرچشمه می‌گیرد، همراه با اهمیت احساسی منتظم به آن عضویت (تربت و لوی^۲، ۲۰۱۷). هویت اجتماعی، احساس تعلق و همبستگی به یک جامعه است، به گونه‌ای که عضو یک جامعه از سایر جوامع متمایز باشد و فرد در مقابل معیارها و ارزش‌های جامعه خود احساس تعهد و تکلیف کند، در امور مختلف آن مشارکت جوید، انتظارات جامعه از خود را پاسخ دهد و در مواقع بحرانی، سرنوشت جامعه و غلبه بر بحران برای او مهم باشد؛ و نیز معرف آن حوزه و قلمرویی از حیات اجتماعی است که فرد یا ضمیر "ما" خود را متعلق، منتسب و مدیون بدان می‌داند و در برابرش احساس تعهد و تکلیف می‌کند. این نوع هویت مهم‌ترین ویژگی هر ملت، فرهنگ، تاریخ و سرزمین مشترک است (جعفری و مهرداد، ۱۳۹۱). عامل بنیادین در شکل‌گیری هویت اجتماعی تعاملات انسانی است. در واقع فرد هنگامی که به تعامل با دیگر افراد می‌پردازد هویت خویش را به عنوان یک عضو از جامعه پیدا می‌کند (صبوری خسروشاهی و آذرگون، ۱۳۹۲).

در شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی عواملی چون شیوه‌های تربیتی، ارزش‌ها و اعتقادات حاکم بر فرد و جامعه، همسالان، خانواده و آموزش و پرورش مؤثر هستند. تحلیل رفتار متقابل می‌تواند بر هویت افراد در دوره نوجوانی اثرگذار باشد این نظریه‌های روانشناسی نوین در مورد شخصیت و روابط بین فردی و واکنش‌های متقابل افراد با یکدیگر توجه بسیار داشته است، هم چنین راهکارهای کاربردی در زمینه مسائل بین فردی ارائه می‌دهد (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۱) و تصویری از ساختار روانشناسی انسان‌ها را منعکس

1- Tajfel

2- Trepte & Loy

می‌کند، بدین منظور از یک الگوی سه بخشی به عنوان الگوی «حالات نفسانی» استفاده می‌کند. افراد با یکی از این سه حالت من با دیگران ارتباط برقرار می‌کنند. البته اینکه با کدام یک از آنها ارتباط برقرار کنند، به احساس آنها در لحظه مورد نظر بستگی دارد (صادقی و همکاران، ۱۳۹۱).

آموزش تحلیل رفتار متقابل که توسط برن ابداع شده، فرآیندی ساختارمند برای شناخت افکار، هیجانات و تعاملات فرد با دیگران فراهم می‌کند. این آموزش بر شناسایی و تحلیل «حالات من» (والد، بالغ، کودک) تأکید دارد و فرد را قادر می‌سازد الگوهای رفتاری ناکارآمد و پیش‌نویس‌های زندگی خود را بازشناسی و اصلاح کند (اهلسون، ۲۰۱۰). چنین فرآیندی به افزایش خودآگاهی و وضوح هویتی کمک می‌کند و می‌تواند سردرگمی هویتی را کاهش دهد. پژوهش‌های نوروزپور و همکاران (۲۰۲۱) نشان داده‌اند که شرکت در گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل به‌طور معنی‌داری موجب بهبود ابعاد هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان شده است.

آموزش بدیعه‌پردازی نیز یک رویکرد خلاقانه است که توسط گوردون طراحی شد. این روش با تکیه بر کاربرد قیاس‌ها و استعاره‌ها، فرایند حل مسئله را از طریق ایجاد تداعی‌های غیرمتعارف و خلاقانه غنی می‌سازد. در بدیعه‌پردازی، دانش‌آموزان یاد می‌گیرند تجربیات و احساسات خود را در قالب تصاویر ذهنی و تشبیه‌های خلاقانه بازآفرینی کنند و از این طریق به تفسیر جدیدی از خود و جهان پیرامون دست یابند. این فرایند خلاقانه سبب گسترش خودآگاهی، افزایش خودکارآمدی و ارتقاء احساس انسجام هویتی می‌شود (یوسفی، ۲۰۱۵). بر اساس این دیدگاه‌ها، انتظار می‌رود استفاده از روش‌های آموزش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی بتواند با ارتقای شفافیت خودپنداره، کاهش تعارضات درونی و تقویت توانایی حل مسئله شخصی، نقش مؤثری در شکل‌گیری هویت فردی سالم ایفا کند. به ویژه در دانش‌آموزان نخبه ورزشی که به دلیل موقعیت خاص خود در معرض چالش‌های هویتی مضاعف قرار دارند، این روش‌های آموزشی می‌تواند ابزار مهمی برای توانمندسازی روان‌شناختی و ارتقاء کیفیت زندگی آنان باشد. شکل‌گیری هویت تنها منوط به دوره نوجوانی نیست بلکه مربوط به سراسر عمر انسان است که طی آن شکل متعالی‌تری از انسجام فردی و نوآوری‌های اساسی اجتماعی در کل شخصیت فرد هویدا می‌شود. از نظر اریکسون، نوجوان برای ساختن هویت خود در یک زمان با دو گروه از امور درگیر است: از سویی باید با تغییرات فیزیولوژیکی و شناختی خود سازگار شود و از سوی دیگر، ناگزیر از سازگاری با نظام‌های بیرونی است. نوجوان باید با تمام این مسائل مواجه شود و در خلال آنها، هویت خود را بسازد. بدین ترتیب ساختن یک هویت منسجم و سالم نمی‌تواند آسان و بدون مشکل باشد (احدی و محسنی، ۱۳۸۸). در روش‌های نوین تدریس به حل مسئله و فعالیت دانش‌آموزان ارزش زیادی داده می‌شود. یکی از روش‌های نوین تدریس، روش بدیعه‌پردازی می‌باشد که توسط ویلیام گوردن و دستیارانش به منظور نوآفرینی و ارتقای خلاقیت طراحی شده است که مهمترین اصل در آن استفاده از قیاس‌هاست. بدیعه‌پردازی به دانش‌آموزان

فرصت ابتکار می‌دهد تا به پدیده‌ها از منظری تازه نگاه کند و به نوعی دیگر به حل مسائل و ابراز خویشتن بپردازد (یوسفی، ۱۳۹۵). همچنین به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا راه‌های جدید تفکر درباره مسائل را کشف کنند و توسعه دهند و خود را از محدودیت‌ها رها شده و راه‌حل‌های جدیدی را به وجود آورند. دو شیوه مشخص در اجرای روش بدیعه‌پردازی وجود دارد، اولین شیوه بر آن است که به مسائل و نظریات آشنا در پرتو خلاقیت و بینشی تازه نگاه کند و شیوه دوم می‌کوشد مفاهیم و عقاید جدید نا آشنا را به وسیله مفاهیم آشنا معنی‌دار سازد. (شعبانی، ۱۳۹۲). فلذا نوجوانان نخبه ورزشی به‌عنوان گروهی خاص در نظام آموزشی و تربیتی، با چالش‌هایی مضاعف در زمینه رشد هویت فردی و اجتماعی مواجه‌اند. این گروه به دلیل حضور هم‌زمان در دو حوزه مدرسه و ورزش حرفه‌ای، تحت فشار مضاعف انتظارات، رقابت‌پذیری، الزامات عملکردی و نقش‌های چندگانه قرار دارند. چنین موقعیتی می‌تواند فرآیند شکل‌گیری هویت را پیچیده‌تر و آسیب‌پذیرتر سازد، به‌ویژه اگر حمایت روان‌شناختی و تربیتی کافی دریافت نکنند. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که نوجوانان نخبه ورزشی در معرض تضادهای هویتی، تعارض بین نقش‌ها و بحران‌های خودپنداره هستند، که در صورت عدم مداخله، می‌تواند منجر به سردرگمی هویتی یا افت عملکرد اجتماعی و تحصیلی گردد (گوستاوسون، ۲۰۲۲ و گلدهیل، ۲۰۱۹). از این‌رو، ارائه آموزش‌هایی که در جهت تقویت ابعاد هویت فردی و اجتماعی طراحی شده‌اند، برای این قشر از دانش‌آموزان نه تنها مفید، بلکه ضروری است.

نتایج نوروزپور ۱ و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد که روان‌درمانی هویت فردی و گروهی با رویکرد تحلیل رفتار متقابل تأثیر معنی‌داری بر سبک هویت و خودکارآمدی دارد. فراتحلیل بنلی و زانچتا (۲۰۱۹) نشان داد که تأثیر درمان تحلیل رفتار متقابل در ۱۱ مطالعه که بین سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۷ منتشر شده، بر هویت درونی افراد تأثیر داشت. نتایج آموندسون ۳ (۲۰۰۳) نشان داد که برنامه درمانی تحلیل رفتار متقابل به طور قابل ملاحظه‌ای باعث افزایش عزت نفس کودکان می‌شود. نتایج بو هولست ۴ (۲۰۰۳) تغییرات قابل توجهی را در حالات خود پس از اولین پس‌آزمون نشان داد. حالات ایگو نیز پس از ۶ هفته به طور قابل توجهی تغییر کرده است. به نظر می‌رسد که الگوی مشاهده‌شده باعث افزایش حالات نفس پرورشی والدین، بزرگسالان و کودک و کاهش حالات نفس انتقادی والدین و کودک سازگار شده باشد. به نظر می‌رسد که این تغییرات حالت خود تأثیرات قابل توجهی بر ادراک شرکت‌کنندگان آزمایشی از حالات نفس یکدیگر دارد. نتایج جهان‌بخش و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل بر کاهش کمال‌گرایی اثر دارد. افراد با آموزش تحلیل رفتار متقابل می‌توانند به شناخت بیشتر مشکلات خود برسند و تغییرات مثبت و پایداری را در خود به وجود آورند. پژوهش عیسی‌زاده (۱۴۰۰) نشان داد هویت فردی و هوش اجتماعی به ترتیب قادر به پیش‌بینی هویت اجتماعی بودند اما مطلوبیت اجتماعی قادر به تبیین

1- Nowruzpoor

2- Benelli & Zanchetta

3- Amundson

4- Boholst

هویت اجتماعی نبود. نتایج درودیان و افکاری (۱۳۹۹) نشان داد که بین باورهای قالبی جنسیتی با هویت اغتشاشی ورزشکاران نخبه زن فوتسال رابطه مستقیم وجود دارد، همچنین بین باورهای قالبی جنسیتی با هویت تعهدی ورزشکاران نخبه زن فوتسال رابطه مستقیم وجود دارد. نتایج حبیبی کلیبر و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که الگوی تدریس بدیعه‌پردازی و چرخه‌ی یادگیری هفت مرحله‌ای بر تفکر خلاق دانش‌آموزان تأثیر دارد. در واقع الگوی تدریس بدیعه‌پردازی و چرخه‌ی یادگیری هفت مرحله‌ای باعث افزایش تفکر خلاق در دانش‌آموزان می‌شود. یافته‌های صمیمی (۱۳۹۶) نشان داد که آموزش تحلیل رفتار متقابل بر استدلال کلامی، پرخاشگری کلامی و سبک هویت اجتنابی دانش‌آموزان گروه آزمایش، تأثیر مثبت و معنی‌داری داشته است، در حالی که در پرخاشگری فیزیکی بین دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی‌داری یافت نشد. نتایج یوسفی (۱۳۹۵) نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین خلاقیت دانش‌آموزانی که تحت آموزش ۵ ای قرار گرفتند با دانش‌آموزانی که تحت آموزش بدیعه‌پردازی قرار گرفتند وجود ندارد ولی بین دو گروه آزمایشی ۵ ای و بدیعه‌پردازی با گروه کنترل تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

با توجه به اینکه دوره نوجوانی می‌تواند با بحران هویت چه در هویت فردی و هم در هویت اجتماعی نوجوانان همراه باشد و تأثیری که این بحران هویت می‌تواند بر همسالان آن‌ها به عنوان کسانی که به عنوان یک الگو به همسالان ورزشکار خود نگاه می‌کنند، آموزش این افراد ورزشکار در ارتباط با هویت فردی و اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد. از جمله روش‌هایی که می‌توان در این زمینه استفاده کرد روش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی می‌باشد. بنابراین در این پژوهش به مقایسه اثربخشی روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار و بدیعه‌پردازی بر هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی شهرستان بانه پرداخته خواهد شد.

روش

روش این پژوهش با توجه به اهداف و ماهیت پژوهش یک طرح نیمه آزمایشی و از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون همراه با گروه کنترل است. بدین صورت که پس از انتخاب گروه نمونه و گمارش تصادفی آن‌ها به گروه‌های آزمایش و کنترل، پیش‌آزمون اجرا شد، برنامه‌های آموزش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی به مدت ۸ جلسه برای گروه آزمایش به اجرا در آمد و پس از پایان این مدت به منظور مقایسه اثربخشی این مداخله از هر سه گروه پس‌آزمون گرفته شد و نتایج پیش‌آزمون و پس‌آزمون در هر سه گروه با یکدیگر مورد مقایسه شد. دیاگرام طرح به شکل زیر است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان نخبه ورزشکار پسر مقطع متوسطه شهرستان بانه در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود. به منظور نمونه‌گیری با توجه به محدود بودن جامعه از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد. به طوری که برای هر گروه ۱۵ نفر و جمعاً ۴۵ نفر انتخاب شد. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های زیر استفاده شد:

پرسشنامه هویت فردی: به منظور اندازه‌گیری هویت فردی دانش‌آموزان از پرسشنامه هویت فردی برزونسکی (۱۹۸۹) استفاده شد. این آزمون یک ابزار خود گزارشی ۴۰ گویه‌ای است که از ۴ زیر مقیاس تشکیل یافته است که شامل جهت‌گیری اطلاعاتی (گوپه‌های ۳۷-۳۵-۳۳-۳۰-۲۶-۲۵-۱۸-۱۶-۶-۵-۲)، جهت‌گیری هنجاری (۴۰-۳۴-۳۲-۲۸-۲۳-۲۱-۱۹-۱۰-۴)، جهت‌گیری سردرگم/اجتنابی (۳۸-۳۶-۳۱-۲۷-۲۹-۲۴-۱۷-۱۳-۸-۳) و تعهد (۳۹-۲۲-۲۰-۱۵-۱۴-۱۲-۱۱-۹-۷-۱) است. تعهد برای تحلیل ثانویه مورد استفاده قرار می‌گیرد و یک سبک هویتی محسوب نمی‌شود (حسین شرقی و میرهاشمی، ۱۳۹۵). از این رو مطابق با پژوهش حسین شرقی و میرهاشمی (۱۳۹۵) در این مطالعه این سبک در تحلیل شرکت داده نشد. نمره‌گذاری پرسشنامه براساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) انجام می‌گیرد. انوریان اصل (۱۳۹۱) پایایی کل پرسشنامه را ۰/۸۲ به دست آورد.

پرسشنامه هویت اجتماعی: به منظور اندازه‌گیری هویت اجتماعی دانش‌آموزان از پرسشنامه هویت اجتماعی صفاری‌نیا و روشن (۱۳۹۰) استفاده شد. این پرسشنامه که از نوع مداد کاغذی و خودگزارشی مشتمل بر ۲۰ گویه است. نمره‌گذاری پرسشنامه براساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) انجام می‌گیرد. لازم به ذکر است که گویه‌های ۲، ۳، ۴، ۷، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. صفاری‌نیا و روشن (۱۳۹۰) پایایی کل پرسشنامه را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۴ محاسبه کردند.

روایی محتوای پروتکل‌های آموزشی بر اساس منابع معتبر برن و گوردون طراحی و تدوین شد. جهت تأیید اعتبار علمی، محتوای جلسات توسط سه نفر از اعضای هیئت‌علمی روان‌شناسی بررسی و تأیید گردید. برای اطمینان از پایایی، اجرای جلسات به صورت ساختاریافته، استاندارد و همسان برای تمامی شرکت‌کنندگان انجام شد. همچنین، انسجام و ثبات پروتکل‌ها در پژوهش‌های مشابه نوروزپور (۲۰۲۱) و یوسفی (۱۳۹۵) گزارش شده است که این امر قابلیت تکرار و اعتماد به نتایج را افزایش می‌دهد.

پروتکل اجرای پژوهش به صورت زیر بود:

پروتکل آموزش تحلیل رفتار متقابل:

جلسه اول: آشنایی با مفاهیم تحلیل ساختی، تحلیل کنشی، سرنخ‌های کلامی و غیر کلامی حالات من و دادن تکالیف به آزمودنی‌ها.

جلسه دوم: تشریح آسیب‌شناسی ساختاری، آموزش مفاهیم آشفستگی، آلودگی و طرد و دادن تکالیف به آزمودنی‌ها.

جلسه سوم: آشنایی با مفهوم روابط متقابل، مفهوم رابطه متقابل مکمل، رابطه متقابل متقاطع، روابط متقابل همراه با پیام‌های پنهانی و دادن تکالیف به آزمودنی‌ها.

جلسه چهارم: آموزش تکنیک‌های مسدود کردن والد، تکنیک‌های پس راندن والد و دادن تکالیف به آزمودنی‌ها.

جلسه پنجم: معرفی مفهوم نوازش، انواع نوازش‌ها و سپس دادن تکالیف به آزمودنی‌ها.
جلسه ششم: آشنایی با سازماندهی زمان، روش‌های مختلف سازماندهی زمان و بالاخره دادن تکالیف مربوط به این جلسه به آزمودنی‌ها.

جلسه هفتم: آشنا شدن اعضا با مفهوم پیش‌نویس زندگی، ریشه‌های پیش‌نویس زندگی، انواع پیش‌نویس زندگی، بیان وضعیت‌های چهارگانه زندگی و در نهایت دادن تکالیف به آزمودنی‌ها.
جلسه هشتم: در جلسه آخر مفهوم بازدارنده‌ها، سوق دهنده‌ها، توضیح داده شد. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از مباحث مطرح شده قبلی و دادن تکالیف مربوط به این جلسه به آزمودنی‌ها.

پروتکل روش تدریس بدیعه‌پردازی:

توصیف وضعیت موجود: در این مرحله معلم شاگردان را به توصیف وضعیت یا موقعیتی که اکنون آن را می‌بینند وادار می‌کند. در مرحله نخست دانش‌آموزان آنچه از شرایط می‌فهمند توصیف می‌کنند.
قیاس مستقیم: در مرحله حاضر معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که قیاس‌های مستقیمی را پیشنهاد کنند و یکی از قیاس‌های پیشنهادی را انتخاب کنند. معلم مطابق ویژگی مرحله دوم عمل می‌کند. دانش‌آموزان قیاس‌های مستقیم را ارائه می‌کنند و آنها را بر روی تخته می‌نویسند. پس از آن که فهرستی از قیاس‌های مستقیم آماده شد، انتخابی از بهترین قیاس انجام می‌گیرد.

قیاس شخصی: معلم درباره نحوه انجام دادن قیاس شخصی توضیحاتی را به دانش‌آموزان ارائه می‌دهد؛ و در مرحله سوم دانش‌آموزان پس از دریافت اطلاعات از معلم، ترغیب می‌گردند از قیاس مستقیم مرحله دوم قیاس شخصی بسازند. معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد قیاس شخصی درباره قیاس مستقیم مرحله دوم بسازند. او تأکید می‌کند که در قیاس باید یک احساس نزدیکی زیاد با موضوع مورد مقایسه ایجاد شود.
تعارض فشرده: در این مرحله معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد بر اساس توصیف‌های استعاری مرحله دوم و سوم، چند تعارض فشرده را ارائه کنند. سپس از میان چند تعارض فشرده‌ای که ارائه شده است یکی را انتخاب کنند.

قیاس مستقیم: معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد قیاس مستقیم دیگری را بر اساس تعارض‌های فشرده ارائه شده در مرحله چهارم انتخاب کنند. معلم دانش‌آموزان را ترغیب می‌کند قیاس مستقیم دیگری را شکل دهند این قیاس باید بر اساس تعارض فشرده مرحله پیشین باشد.

بررسی دوباره تکلیف نخست: معلم دانش‌آموزان را وادار می‌کند تا به تکلیف نخست برگردند و آخرین قیاس خود را ارائه کنند (یوسفی، ۱۳۹۵).

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی و استنباطی استفاده شد. در سطح توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی از تحلیل کوواریانس استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ انجام شد.

یافته‌ها

در جدول ۱، آماره‌های توصیفی متغیر هویت فردی و اجتماعی بر حسب گروه‌های آزمایش و کنترل و زمان اندازه‌گیری آن‌ها ارائه شده است.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی ابعاد هویت فردی بر حسب گروه‌های آزمایش و کنترل در پیش‌آزمون و پس‌آزمون

Table 1
Descriptive Statistics of Identity Variables by Group

متغیر Dimension	گروه (Group)	پیش‌آزمون Pre-test		پس‌آزمون Post-test	
		میانگین Mean	انحراف معیار SD	میانگین Mean	انحراف معیار SD
هویت اطلاعاتی Informational Identity	تحلیل رفتار Transactional Analysis	30.53	1.81	34.87	2.03
	بدیعه‌پردازی Creativity Training	30.67	2.29	34	3.36
	کنترل Control	31	1.36	30.80	1.32
هویت هنجاری Normative Identity	تحلیل رفتار Transactional Analysis	30.33	1.80	33.20	2.21
	بدیعه‌پردازی Creativity Training	30.27	1.98	31.93	2.71
	کنترل Control	29.80	1.66	30.07	1.67
هویت سردرگم Diffused Identity	تحلیل رفتار Transactional Analysis	29.27	5.81	19.53	3.80
	بدیعه‌پردازی Creativity Training	31.20	4.13	20.93	3.10
	کنترل Control	29.13	5.25	28.27	4.88
هویت اجتماعی Social identity	تحلیل رفتار Transactional Analysis	53.20	11.53	70	15.66
	بدیعه‌پردازی Creativity Training	50.80	8.44	69.60	11.52
	کنترل Control	54.40	10.99	56	9.53

قبل از تحلیل مربوط به فرضیه‌ها، برای اطمینان از اینکه داده‌های این پژوهش مفروضه‌های زیربنایی تحلیل کواریانس را برآورد می‌کنند، به بررسی آن‌ها پرداخته شد. با توجه به استفاده از جایگزینی تصادفی آزمودنی‌ها در گروه‌های آزمایش و کنترل، می‌توان گفت شرط مستقل بودن نمرات در پژوهش حاضر برقرار است. نتایج مربوط به آزمون لون برای بررسی همگنی واریانس‌های متغیرهای پژوهش از لحاظ آماری معنی‌دار نبود ($P > 0.05$). همچنین اثر تعاملی گروه و نمرات پیش‌آزمون جهت بررسی همگنی شیب‌های رگرسیون در متغیرهای از لحاظ آماری معنی‌دار نبود ($P > 0.05$).

بین روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار، بدیعه‌پردازی و عادی بر هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی پسر دوره متوسطه شهرستان بانه تفاوت وجود دارد.

جدول ۲: نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری برای بررسی تفاوت پس‌آزمون ابعاد متغیر هویت فردی در گروه‌های آزمایش و کنترل

Table 2

Results of multivariate analysis of covariance to examine post-test differences in the dimensions of the personal identity variable in the experimental and control groups.

منبع تغییرات (Source)	مجموع مجزورات SS	درجه آزادی df	میانگین مجزورات MS	مقدار F F value	معنی‌داری Sig.	مجزوراتا Eta ²
پس هویت اطلاعاتی Informational Identity	158.969	2	79.484	26.557	0.001	0.577
پس هویت هنجاری Normative Identity	43.741	2	21.870	14.434	0.001	0.425
پس هویت سردرگم Diffused Identity	732.562	2	366.281	57.836	0.001	0.748

جدول ۲، نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری برای بررسی تفاوت پس‌آزمون ابعاد متغیر هویت فردی در گروه‌های آزمایش و کنترل را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، مقدار این آزمون برای متغیر هویت اطلاعاتی ($F=26/557$; $P=0/001$)، هویت هنجاری ($F=14/434$; $P=0/001$) و هویت سردرگم ($F=57/836$; $P=0/001$) به دست آمده است که از لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشند ($P < 0.01$). بنابراین با توجه به این نتایج می‌توان گفت که بین روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار، بدیعه‌پردازی و عادی بر هویت فردی دانش‌آموزان نخبه ورزشی پسر دوره متوسطه شهرستان بانه تفاوت معنی‌داری وجود دارد. حال برای اینکه این تفاوت در بین گروه‌ها به شکل دقیق‌تری مشخص شود از آزمون تعقیبی بنفرونی برای مقایسه گروه‌ها استفاده شد. نتایج مربوط به این تحلیل در زیر ارائه شده است.

جدول ۳: آزمون بنفرونی برای مقایسه‌های چندگانه بین میانگین‌های گروه‌های مورد مطالعه در ابعاد متغیر هویت فردی

Table 3

Bonferroni Post Hoc Test for Identity Dimensions

متغیر	مقایسه گروه‌ها	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	معنی‌داری
Dimension	Group Comparison	Mean Difference	Std. Error	Sig.
هویت اطلاعاتی Informational Identity	تحلیل رفتار Transactional Analysis	0.978	0.641	0.405
	تحلیل رفتار Transactional Analysis	4050	0.647	0.001
	بدیعه‌پردازی Creativity Training	3.522	0.650	0.001
هویت هنجاری Normative Identity	تحلیل رفتار Transactional Analysis	1.168	0.456	0.043
	تحلیل رفتار Transactional Analysis	2.472	0.460	0.001
	بدیعه‌پردازی Creativity Training	1.304	0.462	0.023
هویت سردرگم Diffused Identity	تحلیل رفتار Transactional Analysis	-0.192	0.932	0.958
	تحلیل رفتار Transactional Analysis	-8.911	0.941	0.001
	بدیعه‌پردازی Creativity Training	-0.718	0.945	0.001

جدول ۳، آزمون بنفرونی برای مقایسه‌های چندگانه بین میانگین‌های گروه‌های مورد مطالعه در ابعاد متغیر هویت فردی را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بین گروهی که تحت آموزش تحلیل رفتار متقابل قرار گرفته‌اند با گروهی که تحت آموزش بدیعه‌پردازی قرار گرفته‌اند در ابعاد متغیر هویت فردی (اطلاعاتی و سردرگم) تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($P > 0.05$). نتایج آزمون تعقیبی بنفرونی نشان داد که هر دو روش آموزش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی در مقایسه با گروه کنترل به بهبود هویت هنجاری دانش‌آموزان منجر شدند. با این حال، روش تحلیل رفتار متقابل نسبت به روش بدیعه‌پردازی تأثیر قوی‌تری داشت و این تفاوت از نظر آماری معنی‌دار بود ($P = 0.043$) بین میانگین‌های دو گروه آزمایشی یعنی تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی با گروه کنترل (عادی) در ابعاد متغیر هویت فردی تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P < 0.01$). نتایج آزمون بنفرونی نشان داد که هر دو روش آموزشی تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی به طور معنی‌داری موجب بهبود هویت اطلاعاتی و سردرگم در مقایسه با گروه کنترل شده‌اند.

($P=0.001$) با این حال، تفاوت بین دو گروه آزمایشی از نظر میزان تأثیر بر یکدیگر معنی‌دار نبود پس می‌توان نتیجه گرفت که هر دو روش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی بر هویت فردی دانش‌آموزان مؤثر بوده است و باعث افزایش نمرات دانش‌آموزان در این متغیرها شده‌اند.

بین روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار، بدیعه‌پردازی و عادی بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی پسر دوره متوسطه شهرستان بانه تفاوت وجود دارد.

جدول ۴: نتایج تحلیل کواریانس تک متغیری برای بررسی تفاوت پس‌آزمون متغیر هویت اجتماعی در گروه‌های آزمایش و کنترل

Table 4
Univariate ANCOVA Results for Social Identity

منبع تغییرات	Source	مجموع مجزورات (SS)	درجه آزادی (df)	میانگین مجزورات (MS)	مقدار F (F value)	معنی‌داری (Sig.)	مجذور اتا (Eta^2)
کووریت (پیش‌آزمون)	Covariate: Pre-test	4872.71	1	4872.71	118.29	0.001	0.743
گروه	Group	2644.66	2	1322.33	32.101	0.001	0.610
خطا	Error	1688.89	41	41.192	—	—	—
کل	total	199764	45	—	—	—	—

جدول ۴، نتایج تحلیل کواریانس تک متغیری برای بررسی تفاوت پس‌آزمون متغیر هویت اجتماعی در گروه‌های آزمایش و کنترل را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، مقدار این آزمون برای کووریت (پیش‌آزمون) ($F=118/29$ ؛ $P=0/001$) و برای اثر گروه‌های آزمایش و کنترل ($F=32/101$ ؛ $P=0/001$) به دست آمده است که از لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشند ($P<0/01$). بنابراین با توجه به این نتایج می‌توان گفت که هویت اجتماعی قبلی دارای اثر چشمگیری بر نمرات پس‌آزمون است و انتخاب نمرات پیش‌آزمون هویت اجتماعی به عنوان کووریت به جا بوده است. همچنین، بین روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار، بدیعه‌پردازی و عادی بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی پسر دوره متوسطه شهرستان بانه تفاوت معنی‌داری وجود دارد. حال برای اینکه این تفاوت در بین گروه‌ها به شکل دقیق‌تری مشخص شود از آزمون تعقیبی بنفرونی برای مقایسه گروه‌ها استفاده شد. نتایج مربوط به این تحلیل در زیر ارائه شده است.

جدول ۵: آزمون بنفرونی برای مقایسه‌های چندگانه بین میانگین‌های گروه‌های مورد مطالعه در متغیر هویت اجتماعی

Table 5
Bonferroni test for multiple comparisons between the means of the study groups in the social identity variable

متغیر	گروه	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	معنی‌داری
Dimension	Group Comparison	Mean Difference	Std. Error	Sig.
Social Identity	تحلیل رفتار	-2.084	2.355	0.947
	بدیعه‌پردازی	15.242	2.346	0.001
	عادی (کنترل)	17.325	2.368	0.001
	Transactional Analysis			
	Transactional Analysis			
	بدیعه‌پردازی			
	Creativity Training			

جدول ۵، آزمون بنفرونی برای مقایسه‌های چندگانه بین میانگین‌های گروه‌های مورد مطالعه در متغیر هویت اجتماعی را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بین گروهی که تحت آموزش تحلیل رفتار متقابل قرار گرفته‌اند با گروهی که تحت آموزش بدیعه‌پردازی قرار گرفته‌اند با سطح معنی‌داری ۰/۹۴۷ تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($P > ۰/۰۵$). بین میانگین‌های دو گروه آزمایشی یعنی تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی با گروه کنترل (عادی) تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P < ۰/۰۱$). پس می‌توان نتیجه گرفت که هر دو روش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر بوده است و باعث افزایش نمرات دانش‌آموزان در این متغیر شده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی هدف بررسی مقایسه اثربخشی روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی بر هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی شهرستان بانه انجام گرفت. نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری برای بررسی تفاوت پس‌آزمون ابعاد متغیر هویت فردی در گروه‌های آزمایش و کنترل نشان داد که بین روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار، بدیعه‌پردازی و عادی بر هویت فردی دانش‌آموزان نخبه ورزشی پسر دوره متوسطه شهرستان بانه تفاوت معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های آماری به روشنی نشان داد که هر دو رویکرد آموزشی توانسته‌اند تغییرات معنی‌داری در ابعاد هویت فردی شامل هویت اطلاعاتی، هویت هنجاری و هویت سردرگم و همچنین در هویت اجتماعی شرکت‌کنندگان ایجاد کنند.

در بعد هویت اطلاعاتی، هر دو مداخله آموزشی به طور معنی‌داری موجب ارتقای این مؤلفه نسبت به گروه کنترل شدند، اگرچه تفاوت اثربخشی بین دو روش در این بعد مشخص نشد. این یافته نشان می‌دهد که هر دو روش با ایجاد فرصت برای کاوش باورها و ارزش‌ها و ترویج خودآگاهی شناختی، به تحکیم تصویر فردی دانش‌آموزان از خود کمک کرده‌اند.

در بعد هویت هنجاری، نتایج حاکی از آن بود که هر دو مداخله تأثیر مثبت معنی‌داری داشته‌اند، اما آموزش تحلیل رفتار متقابل نسبت به بدیعه‌پردازی اثربخشی بالاتری نشان داد. این تفاوت می‌تواند ناشی از ساختار منسجم و تمرکز تحلیل رفتار متقابل بر اصلاح پیش‌نویس‌های زندگی و شفاف‌سازی نقش‌ها و انتظارات اجتماعی باشد. به بیان دیگر، این شیوه آموزشی امکان بازسازی نگرش‌های مبتنی بر اقتدار و ارزش‌های هنجاری را فراهم کرده و موجب تحکیم تعهدات فردی و اجتماعی دانش‌آموزان شده است. در بعد هویت سردرگم، هر دو روش آموزشی موجب کاهش معنی‌دار این مؤلفه نسبت به گروه کنترل گردیدند و تفاوت معنی‌داری میان کارایی دو روش مشاهده نشد. کاهش هویت سردرگم بیانگر افزایش وضوح هویت و انسجام ادراک خود در شرکت‌کنندگان است که می‌تواند نقش مهمی در پیشگیری از بروز تعارضات درونی

و اختلالات هیجانی داشته باشد. در زمینه هویت اجتماعی نیز، هر دو رویکرد آموزشی اثربخشی معنی‌داری نسبت به گروه کنترل نشان دادند و موجب ارتقای این مؤلفه شدند. عدم تفاوت معنی‌دار بین دو روش حاکی از آن است که هر دو برنامه آموزشی توانسته‌اند با تکیه بر تعامل گروهی، افزایش خودکارآمدی اجتماعی و ایجاد فرصت‌های بازاندیشی در نقش‌ها و انتظارات اجتماعی، زمینه رشد هویت اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی را فراهم کنند.

این یافته را می‌توان با نتایج پژوهش‌های جهان‌بخش و همکاران (۱۴۰۱)، حبیبی کلیبر و همکاران (۱۳۹۸)، صمیمی (۱۳۹۶)، یوسفی (۱۳۹۵)، درزی رامندی و همکاران (۱۳۹۳)، شفیع (۱۳۹۱)، نوروزپور و همکاران (۲۰۲۱)، بنلی و زانچتا (۲۰۱۹)، آموندسون (۲۰۰۳) و بوهولست (۲۰۰۳) همسو در نظر گرفت. در تبیین این یافته می‌توان گفت یک جنبه مهم در ساختار هویت، بلوغ هویت شخصی فرد است. افراد دارای هویت بالغ تصور روشنی از این که کیستند دارند، جایگاه خود را در جهان درک می‌کنند و برای کسی که می‌خواهند باشند هدف دارند. طبق شواهد، بلوغ هویت شخصی در بهزیستی روانشناختی و سلامت روانی تأثیر به سزایی دارد و این‌گونه افراد کمتر در معرض رفتارهای پرخطر قرار می‌گیرند در این زمینه، تحلیل رفتار متقابل به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با قرار گرفتن در حالت نفسانی بالغ خود و دوری از محدودیت‌های ناشی از حالت نفسانی کودک یا والد و به عبارتی پیش‌نویس‌های زندگی، در هر لحظه بهترین پاسخ را به موقعیت اینجا و اکنون بدهند. در این راستا کاربرد روابط متقابل، مکمل و روابط موازی که امکان پیش‌بینی رفتارها را به افراد داده و به بهترین پاسخ این زمانی و این مکانی منجر می‌شود، اهمیت می‌یابد.

از طرف دیگر، الگوی تدریس بدیعه‌پردازی به نحوی تدوین شده است که یادگیرنده را اندکی به دنیای غیر منطقی یا دور از منطق رهنمون می‌سازد؛ یعنی به دنیایی که کمتر در آن قید و بند و منطق راه‌ها را سد می‌کند. در آنجا فرصتی ایجاد می‌شود یادگیرنده راه‌های جدید، درک و فهم اشیا، مسائل، مفاهیم، رخدادها و غیره را دریابد (آقازاده، ۱۴۰۰). به علاوه هدف این روش افزایش تفکر خلاق و مشکل‌گشایی در مواقع خاص، برهم‌زدن سنت‌های متداول و گسترش افق‌های فردی و اجتماعی در دانش‌آموزان است. معلم سوالاتی از دانش‌آموزان می‌پرسد، ولی پاسخ دانش‌آموزان کاملاً باز است و معلم باید کمک کند دانش‌آموزان تفکر خود را بسط دهند (حبیبی کلیبر و همکاران، ۱۳۹۸). معرفت در این الگو به جهت آنکه دانش‌های افراد بر حسب وضع وجودی آنها پیوسته در حال تغییر و تحول است و افراد همواره از یک وضعیت معرفتی از پیش تعیین شده مشخص برخوردار نیستند، میزان مشخصی از دانش و معرفت را که هر یک از شاگردان با خود به کلاس می‌آورند، نمی‌توان در نظر گرفت؛ به عبارت دیگر معرفت در این الگو دارای ساختار مرحله‌ای، متغییر، سلسله‌مراتبی و تکوینی بوده و بر حسب خودآفرینی و ساخت هویت فردی، ویژگی‌ها، شرایط و وضعیت‌های متغیر قرار دارد.

همچنین، نتایج تحلیل کواریانس تک متغیری برای بررسی تفاوت پس‌آزمون متغیر هویت اجتماعی در گروه‌های آزمایش و کنترل نشان داد که هویت اجتماعی قبلی دارای اثر چشمگیری بر نمرات پس‌آزمون است و انتخاب نمرات پیش‌آزمون هویت اجتماعی به عنوان کووریت به جا بوده است. همچنین، بین روش آموزش مبتنی بر تحلیل رفتار، بدیعه‌پردازی و عادی بر هویت فردی دانش‌آموزان نخبه ورزشی پسر دوره متوسطه شهرستان بانه تفاوت معنی‌داری وجود دارد. آزمون بنفرونی برای مقایسه‌های چندگانه بین میانگین‌های گروه‌های مورد مطالعه در متغیر هویت اجتماعی نشان داد که بین گروهی که تحت آموزش تحلیل رفتار متقابل قرار گرفته‌اند با گروهی که تحت آموزش بدیعه‌پردازی قرار گرفته‌اند تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($P > 0.05$) و بین میانگین‌های دو گروه آزمایش یعنی تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی با گروه کنترل (عادی) تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P < 0.01$). پس می‌توان نتیجه گرفت که هر دو روش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی بر هویت اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر بوده است و باعث افزایش نمرات دانش‌آموزان در این متغیر شده‌اند.

این یافته را می‌توان با نتایج پژوهش‌های جهانبخش و همکاران (۱۴۰۱)، حبیبی کلیر و همکاران (۱۳۹۸)، صمیمی (۱۳۹۶)، یوسفی (۱۳۹۵)، درزی رامندی و همکاران (۱۳۹۳)، شفیعی (۱۳۹۱)، نوروزپور و همکاران (۲۰۲۱)، بنلی و زانچتا (۲۰۱۹)، آموندسون (۲۰۰۳) و بوهولست (۲۰۰۳)، مورین (۲۰۱۷)، گوردون (۱۹۶۱) و ساویر (۲۰۱۹)، شوارتز (۲۰۲۰)، کروجی (۲۰۱۷) همسو در نظر گرفت. در تبیین یافته‌ها، پژوهش نشان داد که آموزش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی هر دو موجب بهبود معنی‌دار ابعاد هویت فردی و هویت اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی شده‌اند. این نتایج را می‌توان از منظر نظریه‌های رشد هویت، خودآگاهی و خلاقیت تبیین کرد. از دیدگاه نظریه اریکسون و مدل‌های معاصر هویت مانند کروجی (۲۰۱۷) نوجوانی دوره بحران هویت است که طی آن فرد باید با کاوش فعالانه به یک تصویر منسجم از خود دست یابد براساس دیدگاه برن آموزش تحلیل رفتار متقابل با تمرکز بر بازشناسی و اصلاح «حالات من» و پیش‌نویس‌های زندگی، به فرد کمک می‌کند الگوهای ناکارآمد رفتاری و شناختی را بازنگری کند و باورهای محدودکننده را تغییر دهد. این فرایند موجب افزایش خودآگاهی، وضوح نقش‌ها و انسجام هویتی می‌شود که می‌تواند تبیین‌کننده بهبود هویت اطلاعاتی و کاهش هویت سردرگم در این گروه باشد (مورین، ۲۰۱۷). همچنین به دلیل تأکید تحلیل رفتار متقابل بر شفاف‌سازی ارزش‌های درونی‌شده و بازتعریف انتظارات اجتماعی، این روش در ارتقای هویت هنجاری اثربخشی بیشتری نسبت به بدیعه‌پردازی داشته است. آموزش بدیعه‌پردازی نیز رویکردی خلاقانه است که بر بازتفسیر تجربیات و ایجاد نگرش انعطاف‌پذیر تأکید می‌کند. استفاده از قیاس‌های خلاق و حل مسئله نوآورانه باعث افزایش احساس خودکارآمدی، ارتقای خودآگاهی و گسترش مرزهای شناختی می‌شود (گوردون، ۱۹۶۱ و ساویر، ۲۰۱۹). این مکانیزم‌های روان‌شناختی طبق مدل‌های نوین خلاقیت و پژوهش‌های اخیر شوارتز (۲۰۲۰) می‌تواند دلیل ارتقای هویت اطلاعاتی و کاهش

هویت سردرگم در گروه بدیعه‌پردازی باشد. در بعد هویت اجتماعی، هر دو روش آموزشی به دلیل ماهیت گروهی و تعاملی خود زمینه‌ای را ایجاد کردند تا شرکت‌کنندگان نقش‌های اجتماعی‌شان را تجربه و بازتعریف کنند. تحلیل رفتار متقابل با شناسایی الگوهای تعاملی و آموزش مهارت‌های ارتباطی، و بدیعه‌پردازی با خلق تجربه‌های جمعی خلاقانه، موجب افزایش حس تعلق و تقویت انسجام هویت اجتماعی شدند. عدم تفاوت معنی‌دار بین دو شیوه در این بعد، نشان‌دهنده هم‌ارزی نسبی اثرات آنها در ارتقای هویت اجتماعی است. می‌توان گفت تحلیل رفتار متقابل یک حد میانه بین سنت تحلیل با تأکید بر مکانیزم‌های روانی، سابق‌ها، روابط انتقالی و گرایش به تمرکز بر حل و فصل تعارضات و رویکردهای رفتاری و روابط مدار است که وجه مشخص بسیاری از سیستم‌های خانواده امروزی است. در واقع این نظریه یکی از مؤثرترین نظریه‌های روانشناختی برای حل مشکلات روابط انسانی می‌باشد. برخی محققان منبع فروپاشی رابطه را در درون افراد، نوع نمایشنامه، وضعیت زندگی، نوع ارتباط متقابل و در انواع رفتار قانون شکنی می‌بینند که افراد مرتکب می‌شوند (برن، ۱۴۰۲). در جریان هویت اجتماعی موضوع ارتباط فرد با افراد دیگر مطرح است؛ به عبارت دیگر در هویت اجتماعی مهم‌ترین اصل داشتن رابطه صحیح و مطلوب با دیگران است. انسانی که از نظر اجتماعی و میزان سازگاری رشد یافته‌تر باشد، روابطش با دیگران بهتر و سالم‌تر و توأم با موفقیت و رضایت بیشتر است و این رویکرد در هر زمینه‌ای که نیاز به درک افراد، روابط و ارتباطات باشد به کار می‌رود. از دیدگاه روانشناسی ارتباطات، کوچک‌ترین واحد ارتباطی در اجتماع رابطه دو فرد خواهد بود که از نظر برن، رابطه بین دو شخصیت است. برن معتقد است که شخصیت انسان به سه حالت جداگانه من یعنی «من والد»، «من بالغ» و «من کودک» سازمان یافته است که در ارتباطات می‌تواند از هر کدام از این سه حالت استفاده کند (ساعتچی، ۱۳۹۹). بنابراین هویت اجتماعی انسان منوط به شناخت خصوصیات شخصیتی سه بعدی خود است و بعد از شناسایی آن‌ها بتواند با آنها به خوبی ارتباط برقرار کند. چه اگر نداند چگونه و با کدام بعد و در چه زمانی و در چه موقعیتی رابطه انسانی برقرار کند، دچار شکست در تعاملات اجتماعی شده و دچار بحران در هویت می‌شود. ولی اگر رابطه «بالغ-بالغ» و یا به عبارتی رابطه بالغانه بین طرفین ارتباط در جامعه حاکم گردد، هویت به خوبی شکل می‌گیرد و آموزش تحلیل رفتار متقابل با تأکید بر شناسایی حالات من و استفاده از آن‌ها در رابطه با دیگران و شرایط مختلف می‌تواند باعث افزایش هویت اجتماعی در دانش‌آموزان گردد.

همچنین، یافته‌های این پژوهش نشان داد که آموزش تحلیل رفتار متقابل و بدیعه‌پردازی هر دو موجب بهبود معنی‌دار ابعاد هویت فردی و هویت اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی شده‌اند. این نتایج را می‌توان از منظر نظریه‌های رشد هویت، خودآگاهی و خلاقیت تبیین کرد. از دیدگاه نظریه اریکسون و مدل‌های معاصر هویت مانند کروجتی (۲۰۱۷) نوجوانی دوره بحران هویت است که طی آن فرد باید با کاوش فعالانه به یک تصویر منسجم از خود دست یابد براساس دیدگاه برن آموزش تحلیل رفتار متقابل با تمرکز بر

بازشناسی و اصلاح «حالات من» و پیش‌نویس‌های زندگی، به فرد کمک می‌کند الگوهای ناکارآمد رفتاری و شناختی را بازنگری کند و باورهای محدودکننده را تغییر دهد. این فرایند موجب افزایش خودآگاهی، وضوح نقش‌ها و انسجام هویتی می‌شود که می‌تواند تبیین‌کننده بهبود هویت اطلاعاتی و کاهش هویت سردرگم در این گروه باشد (مورین، ۲۰۱۷). همچنین به دلیل تأکید تحلیل رفتار متقابل بر شفاف‌سازی ارزش‌های درونی‌شده و بازتعریف انتظارات اجتماعی، این روش در ارتقای هویت هنجاری اثربخشی بیشتری نسبت به بدیعه‌پردازی داشته است. آموزش بدیعه‌پردازی نیز رویکردی خلاقانه است که بر بازتفسیر تجربیات و ایجاد نگرش انعطاف‌پذیر تأکید می‌کند. آموزش بدیعه‌پردازی که بر اساس بازسازی تجربیات و دیدگاه‌های ذهنی از طریق خلاقیت طراحی شده است، توانست در این پژوهش به‌طور معنی‌داری موجب بهبود ابعاد مختلف هویت فردی و اجتماعی شود. فرایندهای آموزشی در این روش با تشویق دانش‌آموزان به نگاه کردن از زوایای جدید، پیوند دادن مفاهیم غیرمرتبط و بیان آزاد اندیشه‌ها، بستر مناسبی برای کاوش هویتی فراهم می‌کند. افزایش هویت اطلاعاتی و کاهش هویت سردرگم در گروه بدیعه‌پردازی را می‌توان ناشی از همین فرایندهای خلاق و درون‌نگر دانست. همچنین، انجام فعالیت‌های گروهی در این آموزش به رشد مهارت‌های اجتماعی و ارتقاء هویت اجتماعی کمک کرده است. این یافته‌ها با دیدگاه‌های نوین خلاقیت ساویر (۲۰۱۹) و نظریه‌های پردازش هویت برزونسکی (۲۰۱۹) و کروچتی (۲۰۱۷) همسو است و نشان دهنده استفاده از رویکردهای خلاقانه، درک نوجوانان از خود و جایگاه‌شان در اجتماع را تقویت می‌کند و در نهایت نتایج پژوهش نشان داد که آموزش بدیعه‌پردازی به‌عنوان روشی خلاق محور و مبتنی بر تحریک ذهنیت انعطاف‌پذیر، توانسته است به‌طور معنی‌داری موجب بهبود ابعاد مختلف هویت فردی و اجتماعی دانش‌آموزان نخبه ورزشی شود. در این آموزش، استفاده از قیاس‌ها، تشبیه‌ها و بازسازی تجربه‌های ذهنی، بستری برای کاوش در باورها و ارزش‌های فردی فراهم کرد که منجر به افزایش هویت اطلاعاتی و کاهش هویت سردرگم گردید. همچنین، فضای باز و غیرقضاوت‌گرایانه‌ی آموزش بدیعه‌پردازی موجب شد دانش‌آموزان بتوانند با ذهنی فعال‌تر نسبت به انتخاب یا بازنگری در هنجارهای درونی‌شده اقدام کنند و بدین‌وسیله هویت هنجاری خود را تقویت نمایند. از سوی دیگر، انجام تمرین‌های گروهی و تعاملات ساخت‌یافته در جلسات این آموزش، باعث تقویت حس تعلق، اعتماد اجتماعی و بازتعریف نقش‌های اجتماعی گردید که به ارتقاء معنی‌دار هویت اجتماعی انجامید. دانش‌آموزان در این الگو با مشارکت در اجتماع و تولید محتوا و داشتن شناخت نسبی هویت خود و دانش‌های خویش را می‌سازد. یکی از مهم‌ترین دستاوردهای روش بدیعه‌پردازی تقویت مهارت حل مسئله در فراگیرندگان است؛ زیرا آنان رویدادها را از زوایای گوناگون مشاهده می‌کنند و برای مقابله با مشکلات، قدرت خلاقانه‌ای به دست می‌آورند؛ در نتیجه یک نظام فکری منسجم را با شناخت کامل ارتباطات، عناصر و مفاهیم درک می‌کنند.

یافته‌های حاصل از این پژوهش همسو با مطالعات پیشین (ساویر، کروجتی، برزونسکی و شوارتز) در حوزه خلاقیت و هویت نشان می‌دهد که بهره‌گیری از روش‌های آموزشی خلاقانه می‌تواند نقش مؤثری در رشد روانی-اجتماعی نوجوانان ایفا کند. بر این اساس، بدیهه‌پردازی را می‌توان به‌عنوان یک مداخله مؤثر و قابل‌استفاده در برنامه‌های مشاوره‌ای، آموزشی و فرهنگی مدارس، به‌ویژه برای نوجوانان مستعد و در معرض فشارهای هویتی، پیشنهاد کرد.

با وجود این نتایج مثبت، این پژوهش محدودیت‌هایی از جمله حجم نمونه محدود و فقدان دوره پیگیری طولانی‌مدت داشت؛ لذا پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با طراحی مطالعات طولی و استفاده از نمونه‌های متنوع‌تر، پایداری و تعمیم‌پذیری نتایج را بررسی کنند.

همچنین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی تأثیر روش‌های تحلیل رفتار متقابل و بدیهه‌پردازی بر سایر متغیرهای مرتبط با دانش‌آموزان نیز بررسی شود. بررسی متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش در سایر جوامع می‌تواند به تعمیم بیشتر نتایج کمک کند.

References

منابع

- احدی، حسن و نیک‌چهره، محسنی. (۱۳۸۸). *روانشناسی رشد: مفاهیم بنیادی در روانشناسی نوجوانی و جوانی*. تهران: جیحون.
- انوریان اصل، صادق. (۱۳۹۱). *نقش سبک‌های فرزندپروری و سبک‌های هویت فردی-اجتماعی در مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان دبیرستانی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- آقازاده، محرم. (۱۴۰۰). *راهنمای روش‌های نوین تدریس*. تهران: آبیژ.
- بابایی، انسیه؛ بخشیان، فرشته؛ کریمیان، آرام؛ سعادت مهر، سیدرضا. (۱۳۹۸). عوامل مرتبط با هویت‌یابی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مازندران. *مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی*، ۳(۱۷)، ۳۰۷-۳۱۶.
- برن، اریک. (۱۴۰۲). *بازی‌ها (ترجمه اسماعیل فصیح)*. تهران: ذهن آویز.
- بیابان‌گرد، اسماعیل. (۱۳۹۰). *روانشناسی نوجوانان*. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- پروانه، الهام. (۱۳۹۳). *تأثیر آموزش تحلیل رفتار متقابل بر سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر کرمانشاه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه رازی کرمانشاه.
- جعفری، حسنعلی و مهرداد، حسین. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین ترجیحات نظام ارزشی و هویت اجتماعی دانشجویان. *جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، ۳(۷)، ۲۴-۹.
- جهانبخش، ملیحه؛ فتحی، زهرا؛ بحق، لیلا. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر تحلیل رفتار متقابل (TA) بر کاهش کمال‌گرایی دانش‌آموزان مدارس فرزنانگان. *رویکردی نو بر آموزش کودکان*، ۴(۲)، ۹-۱۶.

حاجلو، نادر؛ رضایی شریف، علی؛ واحدی، شهرام. (۱۳۹۱). همبسته‌های هویت‌یابی فردی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان اردبیل. *روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه*، ۱(۲)، ۳۸-۲۱.

حبیبی کلیر، رامین؛ فرید، ابوالفضل؛ بهادری خسروشاهی، جعفر. (۱۳۹۸). تأثیر تدریس بدیعه پردازی و الگوی چرخه یادگیری هفت مرحله‌ای بر بهبود تفکر خلاق دانش‌آموزان. *تدریس پژوهی*، ۷(۱)، ۱۷۳-۱۸۸.

حسین شرقی، عاطفه و میرهاشمی، مالک. (۱۳۹۵). ارتباط سبک‌های هویت و جهت‌گیری مذهبی با سلامت عمومی دانشجویان. *پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، ۶(۱)، ۹۰-۷۷.

درزی رامندی، هادی؛ عصاره، علیرضا؛ جراره، جمشید. (۱۳۹۳). تأثیر تدریس به روش بدیعه پردازی بر افزایش خلاقیت و پیشرفت تحصیلی درس تعلیمات اجتماعی. *پژوهش در برنامه ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی-برنامه ریزی درسی)*، ۱۱(۱۵ (پیاپی ۴۲))، ۶۸-۷۹.

درویدیان، نادره و افکاری، فرشته. (۱۳۹۹). بررسی رابطه باورهای قالبی جنسیتی با شکل‌گیری هویت فردی ورزشکاران نخبه زن فوتسال. *علوم حرکتی و رفتاری*، ۳(۴)، ۴۹۸-۴۹۱.

رضوی، اقدس سادات. (۱۳۸۸). *نوجوانی و هویت یابی*. نشریه رشد مشاور مدرسه، (۱۷)، ۲۰-۱۶.

ساعتچی، محمود. (۱۳۹۹). *نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی*. تهران: انتشارات ویرایش.

سلگی، محمد؛ صالح صدق‌پور، بهرام؛ حیدری، حسین؛ آقاپور، احسان. (۱۳۹۷). تحلیل عناصر و مؤلفه‌های هویت فردی در ایران. *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۷(۲)، ۳۳۵-۲۹۹.

شعبانی، حسن. (۱۳۹۲). *مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس)*. تهران: سمت.

شفیع آبادی، عبدالله. (۱۴۰۰). *مقدمات راهنمایی و مشاوره: مفاهیم و کاربردها*. تهران: رشد.

شفیعی، زهره. (۱۳۹۱). *مقایسه اثربخشی گروه‌درمانی تحلیل رفتار متقابل و واقعیت‌درمانی گروهی بر کاهش بحران هویت و کاهش تعارضات والدین-نوجوان در دانش‌آموزان دختر شهرستان نیشابور*. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.

صادقی، مسعود؛ احمدی، سید احمد؛ بهرامی، فاطمه؛ اعتمادی، عذرا؛ پور سید، سید رضا. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر آموزش به شیوه تحلیل رفتار متقابل بر سبک‌های عشق‌ورزی زوجین. *نشریه پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، ۳(۲)، ۷۱-۸۴.

صبوری خسروشاهی، حبیب و آذرگون، نسرين. (۱۳۹۲). فضای مجازی و هویت جهانی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی). *مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی (مطالعات راهبردی جهانی سدن)*، ۴(۱۰)، ۳۵-۲۵.

صفاری‌نیا، مجید. (۱۳۹۴). *آزمون‌های روانشناسی اجتماعی و شخصیت*. تهران: ارجمند.

صمیمی، مریم. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش گروهی مبتنی بر تحلیل رفتار متقابل بر تعارضات والد فرزندی و هویت/اجتنابی دختران نوجوان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

عیسی زاده، فائزه. (۱۴۰۰). پیش‌بینی هویت اجتماعی براساس هویت فردی، هوش اجتماعی و مطلوبیت اجتماعی در دانش‌آموزان دختر افغانستانی متوسطه دوم شهر قم در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه قم.

کاظمی، زینب؛ نشاط دوست، حمیدطاهر؛ کجباف، محمدباقر؛ عابدی، احمد؛ آقامحمدی، سمیه؛ صادقی، سعید. (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش تحلیل رفتار متقابل بر صمیمیت اجتماعی دختران فراری (شهر اصفهان: یک پژوهش مورد - منفرد). *مطالعات اجتماعی - روانشناختی زنان (مطالعات زنان)*، ۱۰(۳) (پیاپی ۳۲)، ۱۳۹-۱۶۱.

لطف آبادی، حسین. (۱۳۹۸). *روانشناسی رشد (۲): نوجوانی، جوانی و بزرگسالی*. تهران: سازمان سمت.

نیازی، محسن؛ جعفرپور برزکی، مرتضی؛ شفایی مقدم، الهام. (۱۳۹۳). تبیین رابطه بین هویت‌های سه گانه فردی، اجتماعی و ملی با میزان پایبندی شهروندان به فرهنگ شهروندی (مورد مطالعه: شهروندان شهر تهران در سال ۱۳۹۳). *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۶(۴) (مسلسل ۲۴)، ۷۱-۸۵.

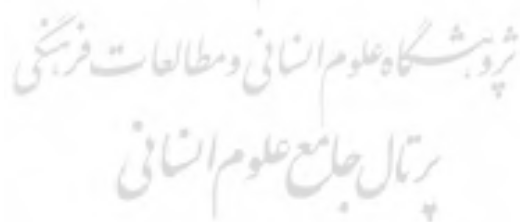
یوسفی، محمدامین. (۱۳۹۵). *مقایسه‌ی تأثیر روش تدریس بدیعه‌پردازی با روش تدریس ۵ ای بر پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان پسر در درس علوم تجربی*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

- Amundson, N. E. (2003). TA with elementary school children: A pilot study. *Transactional Analysis Journal*, 5(3), 250-251.
- Aghazadeh, M. (2021). *Guide to modern teaching methods*. Tehran: Aeej Publishing. [In Persian]
- Anvarian Asl, S. (2012). *The role of parenting styles and individual-social identity styles in the social participation of high school students*. Master's Thesis, University of Tabriz. [In Persian]
- Babaei, A., Bakhshian, F., Karimian, A., & Saadatmehr, S. R. (2019). Factors related to identity formation of secondary school students in Mazandaran province. *Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research*, 17(3), 307-316. [In Persian]
- Benelli, E., & Zanchetta, M. (2019). Single-case design review and meta-analysis for supporting the method of transactional Analysis towards recognition as an empirically supported treatment for depression. *International Journal of Psychotherapy*, 23(3), 93-108.
- Berne, E. (1961). *Transactional Analysis in Psychotherapy*. Grove Press.
- Berne, E. (2023). *Games people play (Transl. Esmail Fasih)*. Tehran: Zehn Aviz. [In Persian]

- Berzonsky, M. D. (2019). Identity styles and well-being: Does commitment matter? *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 19(3), 171–182.
- Boholst, F. A. (2003). Effects of transactional analysis group therapy on ego states and ego state perception. *Transactional Analysis Journal*, 33(3), 254–261.
- Crocetti, E. (2017). Identity: A multidimensional analysis. *European Psychologist*, 22(4), 240–251.
- Darzi Ramandi, H., Asareh, A., & Jarareh, J. (2014). The effect of synectics method on creativity and academic achievement in social studies. *Curriculum Planning Research*, 11(42), 68–79. [In Persian]
- Doroudian, N., & Afkari, F. (2020). The relationship between gender stereotypes and individual identity of elite female futsal athletes. *Movement and Behavioral Sciences*, 3(4), 491–498. [In Persian]
- Eisazadeh, F. (2021). *Predicting social identity based on individual identity, social intelligence, and social desirability among Afghan female secondary school students in Qom* Master's Thesis, University of Qom. [In Persian]
- Gledhill, A., & Harwood, C. (2019). A holistic perspective on career development in youth sport: A narrative review of the athlete pathway literature. *Psychology of Sport and Exercise*, 42, 74–88. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.11.013>
- Gustafsson, H., Sagar, S. S., & Stenling, A. (2022). Identity, burnout, and well-being in young elite athletes: A person-centered perspective. *Psychology of Sport and Exercise*, 58, 102056. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2021.102056>
- Habibi Kalibar, R., Farid, A., & Bahadori Khosroshahi, J. (2019). The effect of synectics teaching and seven-step learning cycle model on students' creative thinking. *Teaching Research*, 7(1), 173–188. [In Persian]
- Hajloo, N., Rezaei Sharif, A., & Vahedi, Sh. (2012). Correlates of individual identity formation among female secondary school students in Ardabil. *School Psychology*, 1(2), 21–38. [In Persian]
- Hadzi-Pesic, M., Mitrovic, M., Car, K. B., & Stojanovic, D. (2014). Personality of alcohol addict according to the theory of transactional analysis. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 127, 230–234.
- Hosseinisharghi, A., & Mirhashemi, M. (2016). The relationship between identity styles and religious orientation with students' general health. *Cognitive and Behavioral Sciences Research*, 6(1), 77–90. [In Persian]
- Jafari, H., & Mehrdad, H. (2012). The relationship between value system preferences and social identity of students. *Sociology of Youth Studies*, 3(7), 9–24. [In Persian]
- Jahanbakhsh, M., Fathi, Z., & Behaq, L. (2022). The effect of transactional analysis (TA) training on reducing perfectionism in Farzanegan school students. *New Approach to Children's Education*, 4(2), 9–16. [In Persian]
- Kazemi, Z., Neshatdoost, H. T., Kajbaf, M. B., Abedi, A., Aghamohammadi, S., & Sadeghi, S. (2012). The effect of transactional analysis training on social intimacy

- of runaway girls in Isfahan: A single-subject design. *Social and Psychological Studies of Women*, 10(3), 139–161. [In Persian]
- Lotfabadi, H. (2019). *Developmental psychology (2): Adolescence, youth and adulthood*. Tehran: SAMT Publishing. [In Persian]
- McAdams, D. P., & McLean, K. C. (2013). Narrative Identity. *Current Directions in Psychological Science*, 22(3), 233–238.
- Morin, A. (2017). The self-awareness paradox: introspection, illusion, and well-being. *Journal of Consciousness Studies*, 24(1–2), 129–156.
- Nasel, D. D. (2004). *Spiritual orientation in relation to spiritual intelligence: A consideration of traditional Christianity and New Age individualistic spirituality*. Doctoral dissertation, University of South Australia.
- Niazi, M., Jafarpour Barzaki, M., & Shafae Moghadam, E. (2014). Explaining the relationship between individual, social and national identities and citizens' adherence to civic culture (Case study: Tehran). *Social Development Studies of Iran*, 6(4), 71–85. [In Persian]
- Nowruzpoor, E., Vakili, P., & Rezakhani, S. D. (2021). Effectiveness of Transactional Analysis Group Therapy on Identity Styles and Self-efficacy of Female Students. *International Journal of School Health*, 8(2), 118–126.
- Ohlsson, T. (2010). Effects of Transactional Analysis Psychotherapy in Therapeutic Community Treatment of Drug Addicts. *Transactional Analysis Journal*, 32(3), 153–177.
- Parvaneh, E. (2014). The effect of transactional analysis training on the social adjustment of high school girls in Kermanshah city. *Master's Thesis, Razi University of Kermanshah*. [In Persian]
- Razavi, A. S. (2009). Adolescence and identity formation. *Roshd School Counselor Journal*, 17, 16–20. [In Persian]
- Saatchi, M. (2020). *Theories of counseling and psychotherapy*. Tehran: Virayesh Publishing. [In Persian]
- Sadeghi, M., Ahmadi, S. A., Bahrami, F., Etemadi, A., & Pourseyed, S. R. (2013). The effect of transactional analysis training on couples' love styles. *Cognitive and Behavioral Sciences Research*, 3(2), 71–84. [In Persian]
- Sabouri Khosroshahi, H., & Azargoon, N. (2013). Cyberspace and global identity (Case study: Islamic Azad University students). *Strategic Studies of Public Policy*, 4(10), 25–35. [In Persian]
- Salgi, M., Saleh Sedaghpour, B., Heydari, H., & Aghapour, A. (2018). Analysis of elements and components of individual identity in Iran. *Socio-Cultural Strategy*, 7(2), 299–335. [In Persian]
- Samimi, M. (2017). *The effectiveness of group training based on transactional analysis on parent-child conflicts and avoidant identity among adolescent girls*. Master's Thesis, University of Tehran. [In Persian]
- Sawyer, R. K. (2019). *The Cambridge Handbook of Creativity (2nd ed.)*. Cambridge University Press.

- Schwartz, S. J., Luyckx, K., & Vignoles, V. L. (2011). *Handbook of identity theory and research*. Springer.
- Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., Weisskirch, R. S., & Rodriguez, L. (2020). The relationships of personal and social identity to adaptive and maladaptive psychosocial functioning in emerging adults. *Journal of Adolescence*, 81, 49–60. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.03.007>
- Shabani, H. (2013). *Educational and training skills (Methods and techniques of teaching)*. Tehran: SAMT Publishing. [In Persian]
- Shafiabadi, A. (2021). *Fundamentals of guidance and counseling: Concepts and applications*. Tehran: Roshd Publishing. [In Persian]
- Shafiei, Z. (2012). *Comparison of the effectiveness of group transactional analysis therapy and group reality therapy in reducing identity crisis and parent–adolescent conflicts among high school girls in Neyshabur*. Master's Thesis, Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian]
- Saffarinia, M. (2015). *Social psychology and personality tests*. Tehran: Arjmand Publishing. [In Persian]
- Trepte, S., & Loy, L. S. (2017). Social identity theory and self- categorization theory. In *The International Encyclopedia of Media Effects* (pp. 1–13). Wiley.
- Yousefi, M. A. (2016). *Comparison of the effect of synectics teaching method and 5E teaching method on academic achievement and creativity of male students in science*.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی